

De grønlandske kulturtraditioner

Uddrag af en artikel ved Christian Berthelsen

Tidsskriftet Grønland 1960

I forbindelse med talen om nutidens kulturudvikling i Grønland træffer man jævnligt udtrykket „de særprægede grønlandske kulturtraditioner“. Nogle gange anvendes udtrykket måske nærmest som et „mundheld“, som en kollektiv betegnelse for alt, hvad der er grønlandsk. Nogen tilfredsstillende definition er vist også meget vanskelig at give. Når nogle mener, at nutidens Grønland fjerner sig for meget fra kulturtraditionerne, behøver dette vel ikke at blive opfattet sådan, at grønlanderens som i gamle dage bør bo i jordhytte og basere sin tilværelse først og fremmest på sælen, at grønlanderens bør bibeholde sin egen primitive opfattelse af tingene uden at skæve til verden udenfor. Men når talen holdes i romantiske vendinger, kan man godt få fornemmelse af, at visse betragter den uadvendte udvikling med skepsis og bekymring.

Gennemsnittet af et lands befolkning gør sig til daglig ingen bekymringer om sit lands kulturtraditioner – heldigvis, for ellers ville hverdagen blive kedelig og stiv. Den menige borger bestemmer ikke sine handlinger udfra hensynet til

landets kulturelle udvikling. Når en grønlanderinde ifører sig en kjole af nyeste europæisk snit, gør hun det med en sådan naturlighed, at ingen i den øjeblikkelige situation tænker på, at hun jo burde have en sælskindsdragt efter de gode grønlandske traditioner. Når en fanger har sparet de mange penge sammen til en motorbåd, går han ikke med skrupler om, at han – hvis han skal tage hensyn til kulturtraditionerne – burde drive fangst fra den sindrigt konstruerede kajak. I det daglige er opfattelsen af kultur individuel præget, og den er i virkeligheden ubundet af gamle traditioner, hvis fortsatte bevarelse først og fremmest afhænger af øjeblikkelige tilstande og forhold i et land.

Det gælder for et hvert samfund, at en sund udvikling må bestemmes udfra evnen til at indordne sig naturens lov samt af evnen til udnytte og udvikle de eksistensmuligheder, som det land, man bor i kan give. Naturens lov er til enhver tid gældende, men menneskets kamp imod naturen har igennem tiderne fået andre og bedre redskaber. Mennesket er en stædig skabning, som hele tiden forsøger

at få det bedste og behageligste ud af tilværelsen. Derfor ændrer leveformen sig ustandseligt. Når ændringen er til det bedre, kalder vi det fremgang. Naturen i sig selv er i stand til at sige stop, når mennesket går for vidt i sin stræben, og når naturstridigt menneskeværk søger at nå det umulige. Selv den mest udviklede teknik må bøje sig, når vinteren viser tænder. Den gamle fangstteknik vil vedblivende have sin betydning ved vintertid i de nordlige distrikter, men den alene er ikke mere i stand til at give folk dets fornødenheder. Pengeøkonomien er blevet uomgængelig, og der er blevet åbnet mulighed for andre erhverv og en anden form for fangstteknik. Når det grønlandske folk således skifter fra sælfangst i kajak til fangst og fiskeri fra motorbåd, er dette en naturlig følge af tingenes tilstand, og den nye form at drive fangst på kan foregå med samme ihærdighed og med samme snilde, som forfædrene i sin tid lagde for dagen. Ændringen af erhvervet har medført lignende ændringer inden for leveform, skikke og opfattelsen af verden og hele tilværelsen, og man er mange gange tilbøjelig til at spørge om, hvad der egentlig er tilbage af de gamle traditioner og særprægede skikke, men det er lige så uheldigt at fastholde traditioner og skikke, når de ikke mere passer ind i tiden, hvilket den mest konservative og mest ægte af alle grønlandske digtere—Henrik Lund—også har bemærket i et af sine digte. De oprindelige kulturtraditioner, som man måske kunne ønske ført videre i nutidens leveform, bør formentlig søges blandt dem, der har deres udspring i folkets inderste, men det er uden tvivl meget svært

at trænge ind dertil, da ikke blot åndelig og materiel påvirkning udefra, men også raceblandingen har haft deres udslettende virkninger. Oprindelsen til de traditioner, som idag er i hævd, må ofte kun føres tilbage til at omfatte den tid, hvor det grønlandske folk har fået europæisk påvirkning. Skabelsen af traditioner finder også sted idag og bestemmes af de materielle og åndelige betingelser, der hersker i vore dage. I den kulturelle udvikling er der idag en dobbelthed, og af den grund befinder udviklingen sig i en vanskelig situation, da man på den ene side skal forsøge at hævde sig som et folk med nationale særpræg, medens man på den anden side må suge alt nyt udefra, og det skal ske i løbet af den kortest mulige tid, for ellers kommer den materielle og den åndelige udvikling ud af balance med hinanden.

Nogle af de egenskaber, man tillægger den grønlandske befolkning, er nøjsomhed og udholdenhed — et par egenskaber, som nøje er knyttet til naturen og leveformen — uden hvilken det eskimoiske folk ikke kunne have fristet tilværelsen i de barske omgivelser. Man kunne småsulte og småfryse i lange perioder. Man samlede nok vinterforråd, men man stolede også på evnen til at skaffe føde fra dag til dag. Slog fangsten fejl, kunne der opstå katastrofer, som havde familiens udslettelse til følge. Til gengæld forstod man at nyde tilværelsen, når gode tider kom. Målet med nutidens udvikling er bl. a. at skabe en sikker tilværelse. Nutidens udvikling må uvægerlig resultere i svækkelse af de to nævnte egenskaber. Inddelingen i differentierede funktioner i samfundet har

»De naturalier, som kan fås fra selve landet, må fortsat have betydning.« Fot.: Mogens S. Koch.

ført med sig, at nogle sidder i de igen-
nem lovgivningen sikrede stillinger, hvor
man nøjagtig ved, hvor meget man har
som udkomme, medens andre må sidde
i erhverv, som nøje er afhængige af na-
turens luner. Det moderne menneske er
tilbøjelig til at flygte fra ubehageliche-
der, når det kan komme til det, og heller
ikke nutidens grønlænder er fri for det;
men de nævnte egenskaber er så nøje
knyttet til Grønlands natur, at det vil
være forkert, hvis man forsøger at ryste
dem helt af sig. Alt for mange gange er-
kender vi, at vi ikke kan gøre Grønland
til Danmark. Naturen griber ubarmhjer-
tigt ind og udsletter de nok så dejlige il-
lusioner. Det, der sker i Grønland, bør
fortsat være i passende harmoni med na-
turen og omgivelserne. Nøjsomhed i det
moderne Grønland bør dog næppe være
ensbetydende med evnen til at småsulte
og småfryse; men man må stræbe efter
en langsigtet tilrettelæggelse af de øko-
nomiske og materielle midler på en så-
dan måde, at man skaber en sikker og
solid tilværelse, der ikke stiller krav om

overflødig luksus. Formålet med oplys-
ningsarbejdet i den henseende bør være
skabelsen af de til landet passende kost-
og levevaner og disponering af økono-
miske midler på en sådan måde, at de
passer til leveformen. De naturalier, som
kan fås fra selve landet, må her fortsat
have betydning i overensstemmelse med
traditionen med at samle vinterforråd og
vinterbrændsel. Til folk, der sidder i fa-
ste stillinger, stilles der idag så store
krav, at de fleste ikke er i stand til at
følge de nævnte traditioner i samme ud-
strækning som før og nogle slet ikke. Er-
hververe, der baserer tilværelsen på det,
som landet kan give, har fortsat mulig-
hed for at kunne sikre sig betydeligt til-
skud af naturalier, men samling af vinter-
forråd i gammeldags forstand er blevet
mere og mere vanskeliggjort ved, at det
meste af fangsten bør søges omsat i pen-
ge, som er ganske uundværlige alene til
afbetaling af fangstredskaber og huse.

Småsamfundsbegrebet som grundlag
for Grønlands kulturelle udvikling har væ-
ret grundigt behandlet i grønlandsinter-

esserede kredse i Danmark, og denne samfundsforms positive sider er blevet fremhævet stærkt. Det værdifulde i småsamfundsordningen er det uundgåelige fællesskab, som kan give sig udtryk i de smukkeste former. Her har det enkelte menneske den lykke at føle, at det er en del af en helhed, og det kan have den tilfredsstillelse at være noget for andre. Fællesskabets betydning kan i disse år ikke fremhæves stærkt nok. Formålet med oplysningsarbejdet bør derfor være at udnytte fællesskabsideen og overføre den i den moderne samfundsordning i form af skabelse af andelsforetagender og interessentskaber, hvilket kan blive til uvurderlig gavn for erhvervslivets udvikling. Når man ser bort fra de mest afsidesliggende steder, er småsamfunds-begrebet ikke det samme som i tidligere tid. De forbedrede kommunikationsforhold har skabt uro. Det bevirker, at fællesskabsfølelsen i øjeblikket befinder sig i et overgangsstadium, som ikke har fordelene i gammeldags forstand, og fællesskabsidéen er ikke kommet til udnyttelse til fordel for den moderne samfundsordning. Det er i denne forbindelse værd at bemærke, at samfundsfølelsen i misforstået form kan virke svækkende for den demokratiske samfundsudvikling, som allerede er en kendsgerning. Småsamfundsfølelse i overdreven form kan gribe hindrende ind i fri meningsudveksling og opdukken af foregangsmænd og personligheder, som vi har brug for mange flere af. I en meget tydelig grad har man i Grønland igennem tiderne fået bevis for, at tilstedeværelsen af foregangsmænd og personligheder har sat deres præg på visse bopladser og udsteder, hvad fore-

tagksomhed, renlighed, påpasselighed og åndelig vågenhed angår. Man kan tit undre sig over, at to pladser, der ligger få timers sejlads fra hinanden, kan fremtræde så forskellige, selvom erhvervsmæssige og oplysningsmæssige betingelser er til stede i ligelig grad. Et fornuftigt initiativ, som en dygtig og foretagsom mand eller kvinde kan skabe på et sted, bør ikke kvæles eller svækkes af bar hensynsfuldhed over for bopladsfællerne.

Alt taget i betragtning har de gamle grønlandske traditioner været underkastet en blandet skæbne. Visse er forsvundet for evigt, medens andre holdes midlertidigt i baggrunden. Ingen andre drages frem, når en given situation kræver det. Måske kan man sige, at tilstandene i øjeblikket kan betegnes som tilstræbt tilnærmelse til den europæiske leveform bl. a. forårsaget af det store antal udsendte personer, som må anvendes i disse år. Det gælder naturligvis først og fremmest i byerne. Men der er søgen og stræben efter forhold, der vil kunne betegnes som normale. Der er blot så mange faktorer, der er medbestemmende — ikke mindst erhvervets udbygning. Man må ikke glemme, at tilegnelsen af den nordiskprægede kultur er sket over 200 år, og der er eksempler på, at denne tilegnelse har givet sig udtryk på en smuk og harmonisk måde. Den igangværende kulturelle udvikling bør give det grønlandske folk følelsen af, at det er et levedygtigt folk, hvis eksistens er baseret på naturlige erhvervskilder, og som nok er placeret i en afkrog af verden, men som føler, at det har et naturligt fællesskab og medborgerskab med verden udenfor igennem tilhørsforhold med Danmark.